

## نقش بهزیستی معنوی و راهبردهای مقابله با استرس در پیش‌بینی رضایت شغلی پرستاران

عیسی جعفری\*، حمید کمرزرین، عزت‌الله کرد میرزا، ولی سیفی زاد

دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

تاریخ دریافت: ۹۳/۴/۱۶ تاریخ پذیرش: ۹۳/۱۰/۱۴

### چکیده:

زمینه و هدف: شناسایی عوامل مرتبط با رضایت شغلی پرستاران به علت استرس زا بودن شغل این افراد دارای اهمیت است. هدف پژوهش حاضر بررسی نقش بهزیستی معنوی و راهبردهای مقابله با استرس در پیش‌بینی رضایت شغلی پرستاران می باشد.

روش بررسی: در این پژوهش توصیفی-تحلیلی که جامعه آماری آن را کلیه پرستاران (۴۲ نفر مرد و ۵۳ نفر زن) بیمارستان‌های امام خمینی و ارس شهرستان پارس آباد در سال ۱۳۹۲ تشکیل می دادند. تعداد ۹۳ پرستار با روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب و وارد مطالعه شدند. برای جمع‌آوری اطلاعات از پرسشنامه‌های بهزیستی معنوی، راهبردهای مقابله با استرس و رضایت شغلی استفاده شد و نقش بهزیستی معنوی و راهبردهای مقابله با استرس در پیش‌بینی رضایت شغلی پرستاران بررسی و روابط بین متغیرها تعیین شد.

یافته‌ها: نتایج نشان داد که بهزیستی معنوی و راهبردهای مقابله با استرس با رضایت شغلی رابطه دارند ( $P < 0/01$ ). به طوری که متغیر بهزیستی معنوی ( $= 0/30$ ) و راهبردهای مقابله با استرس ( $= 0/23$ ) قادر به پیش‌بینی رضایت شغلی پرستاران می باشند.

نتیجه‌گیری: رضایت شغلی پرستاران توسط متغیرهای بهزیستی معنوی و راهبردهای مقابله با استرس قابل پیش‌بینی است؛ بنابراین پیشنهاد می‌شود که روانشناسان و مشاوران جهت بالا بردن میزان رضایت شغلی پرستاران، نقش بهزیستی معنوی و راهبردهای مقابله با استرس را مورد توجه قرار دهند.

واژه‌های کلیدی: بهزیستی معنوی، راهبردهای مقابله با استرس، رضایت شغلی، پرستاران.

### مقدمه:

شغلی و در مجموع سلامت روان افراد شاغل در آن مهم می‌باشد، شغل پرستاری است. با توجه با استرس‌زا بودن شغل پرستاری در سال‌های اخیر شاهد افزایش میزان استرس در فضای کاری این قشر از افراد هستیم و این موضوع سلامت و ایمنی پرستاران و بیماران را تحت تأثیر قرار می‌دهد (۳). مواجهه دائمی با بیماران، حس مسئولیت در برابر افراد بیمار، کار در محیط بالینی، دیدن بیماران در حال مرگ، عدم امکانات لازم در فضای کار، غیر قابل پیش‌بینی بودن برخی از موقعیت‌ها و دیگر عوامل استرس‌زا موجب کاهش توانایی بالقوه و رضایت از شغل در پرستاران می‌شود.

بیشتر افراد در مقایسه با هر هدف دیگری در زندگی، زمان بیشتری را صرف کار یا شغل خود می‌کنند؛ بنابراین به نظر می‌رسد که داشتن شغل و مهم‌تر از آن رضایت از شغل مورد نظر از عوامل اصلی سلامت روان در افراد باشد. رضایت شغلی شامل نیازها، ارزش‌ها، انتظارات و نگرش مثبت افراد نسبت به شغل‌شان است و متأثر از محیط کار و فضایی است که در آن فعالیت می‌کنند (۱). نتایج تحقیقات نشان می‌دهد که رضایت شغلی از عناصر کلیدی در سازمان‌ها بوده و موجب افزایش تولید، باروری و بقاء کارکنان می‌شود (۲). یکی از مشاغلی که رضایت

واقع بهزیستی معنوی رابطه مثبتی با بسیاری از متغیرهای روان‌شناختی و دیگر سازه‌های سلامتی دارد. برای مثال سطوح بالای بهزیستی معنوی با رضایت زناشویی، سلامت جسمی، سازگاری اجتماعی، مهارت‌های مقابله‌ای سطح بالا و قوی، تاب‌آوری در مواقع بحرانی و شرایطی که فرد تحت استرس است، رابطه مثبتی دارد (۱۱، ۱۰). محققان معتقدند افرادی که از جهت‌گیری قوی معنوی و حس مثبت بهزیستی معنوی برخوردارند، علائم بیماری روانی و از دست دادن توانایی تولید را در محیط کار کمتر نشان می‌دهند (۱۲).

یکی دیگر از متغیرهای مرتبط با رضایت شغلی، شیوه‌های مقابله است. شیوه‌های مقابله، کنترل فعال در شرایط استرس است که به نحوه آماده شدن فرد، هدایت کردن، مدیریت، انرژی دادن و تقویت کردن، نظارت بر رفتار، هیجان و جهت‌یابی (تشخیص موقعیت)، یا چگونگی شکست خوردن افراد از این مؤلفه‌ها در شرایط استرس‌زا اشاره دارد (۱۳). در پژوهشی مشخص شد که شیوه‌های مقابله با رضایت شغلی در پزشکان شاغل تمام وقت رابطه دارد (۱۴). در مطالعه دیگری که روی ۱۷۸ نمونه بزرگسال انجام شد، نتایج نشان داد که استفاده از مهارت‌های مقابله‌ای با افزایش حس بهزیستی و سطوح بالای رضایت از زندگی در بزرگسالان رابطه دارد و هرگونه افزایش در سطح رضایت از زندگی منجر به بالا رفتن سطح رضایت شغلی می‌شود (۱۵). در پژوهش دیگری نیز مشخص شد که بین راهبردهای مقابله با استرس، استرس شغلی و رضایت شغلی در پرستاران رابطه وجود دارد (۱۶). از طرفی راهبردهای مقابله‌ای فعال و سازنده رابطه مثبتی با رضایت شغلی در پرستاران بخش اتاق عمل دارد؛ به عبارتی می‌توان گفت که بهبود شیوه‌های مقابله‌ای منجر به رضایت شغلی پرستاران می‌شود (۱۷).

با توجه به اینکه حرفه پرستاری از مشاغل حساس و پر استرس به شمار می‌رود و ممکن است که

استرس‌زا بودن شغل پرستاری تأثیرات منفی روی سلامت روانی و جسمی این افراد دارد و منجر به مشکلات قلبی-عروقی، معده‌ای-روده‌ای، تنش عضلانی، سردردها، مشکلات خواب، بی‌قراری، اضطراب و افسردگی می‌شود (۴). بنابراین برنامه‌ریزی برای تأمین بهداشت روانی پرستاران از طریق توجه به نقش سازه‌های مثبت روان‌شناختی نظیر بهزیستی معنوی و راهبردهای مقابله با استرس در جهت رضایت شغلی پرستاران مهم به نظر می‌رسد.

بهزیستی معنوی را می‌توان حسی از ارتباط با دیگران، داشتن معنی و هدف در زندگی و داشتن اعتقاد و ارتباط با یک قدرت متعالی تعریف کرد. طبق نظر Moberg و Brusek بهزیستی معنوی یک سازه چند بعدی است که شامل یک بعد عمودی و یک بعد افقی است. بعد عمودی آن به ارتباط با خدا و بعد افقی آن به احساس هدفمندی در زندگی و رضایت از آن بدون در نظر گرفتن مذهب خاص اشاره دارد (۵). Ellison معتقد است که بهزیستی معنوی شامل یک عنصر روانی-اجتماعی و یک عنصر مذهبی است. بهزیستی مذهبی بیانگر ارتباط با یک قدرت برتر یعنی خدا است و بهزیستی وجودی بیانگر احساس فرد از اینکه چه کسی است، چه کاری و چرا انجام می‌دهد و به کجا تعلق دارد، می‌باشد. هم بهزیستی مذهبی و هم بهزیستی وجودی شامل تعالی و حرکت فراتر از خود می‌باشند (۶). تحقیقات متعددی در حمایت از این فرضیه که بهزیستی معنوی می‌تواند کارکرد روانی و سازگاری فرد را تقویت کند، وجود دارد. همچنین همبستگی‌های معنی‌داری بین نمرات بهزیستی معنوی و متغیرهایی از قبیل رضایت از زندگی (۷) و امیدواری (۸) گزارش شده است. علاوه بر این در مطالعه‌ای که توسط Tracey و همکاران با هدف بررسی رابطه بهزیستی معنوی و رضایت شغلی انجام گرفت، نتایج نشان داد که بهزیستی معنوی و دو خرده‌مقیاس آن یعنی بهزیستی مذهبی و بهزیستی وجودی رابطه مثبتی با رضایت شغلی در کارکنان بزرگسال دارند (۹).

این گونه مشاغل روی رضایت شغلی افراد تأثیر منفی بگذارند و همچنین به علت کم بودن منابع پژوهشی در این زمینه در کشور، شناخت عوامل مرتبط با رضایت شغلی در پرستاران نظیر بهزیستی معنوی و شیوه‌های مقابله با استرس در این افراد حائز اهمیت است؛ از طرفی نقش بهزیستی معنوی و شیوه‌های مقابله با استرس در رضایت شغلی بیشتر روی مشاغل مختلف انجام شده است و به ویژه در زمینه نقش بهزیستی معنوی در رضایت شغلی جامعه پرستاران پژوهشی انجام نشده است؛ بنابراین پژوهش حاضر در جهت پاسخگویی به این سؤال است که آیا بین بهزیستی معنوی و شیوه‌های مقابله با استرس با رضایت از شغل در پرستاران رابطه وجود دارد؟

### روش بررسی:

در این پژوهش توصیفی-تحلیلی، همبستگی بین متغیرهای مطالعه تعیین شد. جامعه آماری تحقیق شامل کلیه پرستاران زن و مرد در بیمارستان‌های شهرستان پارس آباد (بیمارستان امام خمینی و ارس) در سال ۱۳۹۲ بود. با در نظر گرفتن احتمال افت نمونه، تعداد ۱۰۰ نفر از جامعه آماری تحقیق با روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. به دلیل نقص در پاسخ‌ها، تعداد ۷ نفر از افراد مورد مطالعه از تحلیل نهایی کنار گذاشته شد و نهایتاً پاسخ ۹۳ نفر از آن‌ها وارد تحلیل گردید.

ابزار مطالعه شامل: مقیاس بهزیستی معنوی، پرسشنامه شیوه‌های مقابله و پرسشنامه رضایت شغلی بود؛ که در زیر به تفصیل ارائه شده‌اند: ۱- مقیاس بهزیستی معنوی (Spiritual wellbeing scale= SWBS): این آزمون توسط Ellison و Paloutzian در سال ۱۹۸۲ ساخته شد و شامل ۲۰ سؤال و دو خرده‌مقیاس است. ۱۰ سؤال فرد آزمون مربوط به خرده‌مقیاس بهزیستی مذهبی بوده و میزان تجربه فرد از رابطه رضایت بخش با خدا را مورد سنجش قرار می‌دهد و ۱۰ سؤال زوج مربوط به خرده‌مقیاس بهزیستی وجودی است که

احساس هدفمندی را می‌سنجد. مقیاس پاسخگویی به سؤالات به صورت طیف لیکرت ۶ درجه‌ای (کاملاً موافقم، تا حد زیادی موافقم، موافقم، مخالفم، تا حد زیادی مخالفم و کاملاً مخالفم) است. نمره‌گذاری سؤالات از ۱ تا ۶ است و با نمره‌گذاری مقیاس سه نمره بهزیستی مذهبی، بهزیستی وجودی و نمره کل بهزیستی معنوی به دست می‌آید. در این مقیاس حداقل نمره ۲۰ (پایین‌ترین میزان بهزیستی معنوی) و حداکثر نمره ۱۲۰ (بالا‌ترین میزان بهزیستی معنوی) می‌باشد. در پژوهشی ضرایب آلفای کرونباخ بهزیستی مذهبی و وجودی و کل مقیاس به ترتیب برابر با ۰/۹۱، ۰/۹۱ و ۰/۹۳ گزارش شده است (۱۸). در دیگر پژوهش، پایایی این مقیاس روی دانشجویان دختر و پسر از طریق آلفای کرونباخ برای کل مقیاس و خرده‌مقیاس بهزیستی مذهبی و خرده‌مقیاس بهزیستی وجودی به ترتیب ۰/۸۲، ۰/۸۷ و ۰/۸۷ و با روش بازآزمایی به ترتیب ۰/۸۵، ۰/۷۸، ۰/۸۱ گزارش شده است (۱۹). در پژوهش حاضر نیز ضریب آلفای کرونباخ این پرسشنامه برای کل مقیاس ۰/۸۸ و برای خرده‌مقیاس بهزیستی مذهبی و بهزیستی وجودی به ترتیب ۰/۸۰ و ۰/۸۵ به دست آمد. ۲- پرسشنامه شیوه‌های مقابله: این پرسشنامه توسط Moos و Billings در سال ۱۹۸۴ به منظور اندازه‌گیری شیوه‌های مقابله با استرس طراحی و تدوین شده است (۲۰). این مقیاس ۱۹ سؤال دارد و سه راهبرد مقابله‌ای شناختی (سؤالات ۱، ۱۳، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۳، ۲۴، ۲۵، ۲۶، ۲۷، ۲۸، ۲۹، ۳۰) را می‌سنجد. همچنین این مقیاس دو مقابله مسأله مدار و هیجان مدار را اندازه‌گیری می‌کند. هر آزمودنی به این مقیاس با انتخاب یکی از گزینه‌ها (هیچوقت «۰»، گاهی اوقات «۱»، اغلب اوقات «۲» و همیشه «۳») پاسخ می‌دهد. دامنه نمره آزمودنی در این پرسشنامه بین صفر و ۵۷ متغیر است. نمره صفر (۰) به معنی کمترین میزان استفاده از شیوه‌های مقابله و نمره ۵۷ به معنی بالاترین میزان استفاده از شیوه‌های مقابله است. در پژوهشی، همسانی درونی برای هر خرده‌مقیاس (مقابله رفتاری، مقابله شناختی و

بینی رضایت شغلی پرستاران بررسی و روابط بین متغیرها تعیین شد.

### یافته‌ها:

از کل افراد مورد مطالعه، ۴۲ نفر مرد (۴۵/۲ درصد) و ۵۱ نفر زن (۵۴/۸ درصد) بودند. ۲۰ نفر از این افراد مجرد و ۷۳ نفر دیگر متأهل بودند. ۲۳ نفر دارای تحصیلات دیپلم، ۶۰ نفر لیسانس و ۱۰ نفر لیسانس به بالا بودند. همچنین دامنه سنوات خدمت از ۲ سال تا ۲۸ سال خدمت بود. در زمینه نوع استخدام نیز ۶ نفر قراردادی، ۳۷ نفر پیمانی و ۵۰ نفر رسمی بودند. میانگین سنی آزمودنی‌های تحقیق حاضر ۳۵/۱۴ سال با انحراف معیار سن آزمودنی‌ها برابر ۶/۸۰ و حداقل سن افراد شرکت کننده ۲۵ و حداکثر سن ۵۰ سال بود.

برای بررسی توزیع نرمال هر یک از متغیرها، نتایج آزمون کولموگروف-اسمیرنوف یک بعدی مورد توجه قرار گرفت. با توجه به اینکه مقدار  $Z$  کولموگروف-اسمیرنوف در تمامی متغیرهای بهزیستی معنوی، راهبردهای مقابله با استرس و رضایت شغلی بین  $+1/96$  و  $-1/96$  قرار داشت؛ لذا می‌توان گفت که توزیع نرمات کلیه متغیرهای مورد مطالعه از شکل نرمال برخوردار بودند. تعیین نمره شاخص‌های توصیفی متغیرهای مورد پژوهش نشان داد که بهزیستی معنوی دارای بالاترین میانگین نسبت به سایر متغیرها می‌باشد (جدول شماره ۱).

### جدول شماره ۱: میانگین نمره شاخص‌های توصیفی

متغیرهای مورد پژوهش		
متغیر	میانگین	انحراف معیار
بهبودی معنوی	۴۷/۷۹	۱۵/۹۷
بهبودی مذهبی	۲۳/۴۲	۱۴/۰۶
بهبودی وجودی	۲۰/۹۱	۱۵/۱۸
رضایت شغلی	۲۴/۲۱	۱۷/۲۱
شیوه‌های مقابله	۲۴/۶۲	۱۴/۵۵

مقابله اجتنابی) از ۰/۴۴ تا ۰/۸۰ به دست آمده است (۲۱). در پژوهش دیگری، ضریب آلفای کرونباخ این پرسشنامه بالای ۰/۹۰ محاسبه شده است (۲۲). در پژوهش حاضر نیز ضریب آلفای کرونباخ شیوه‌های مقابله ۰/۸۸ به دست آمد. ۳- پرسشنامه رضایت شغلی: پرسشنامه رضایت شغلی توسط اسمیت، کندال و هایلین (۱۹۸۵) ساخته شده است. این ابزار ابتدا شامل ۷۲ پرسش بوده است که به علت زیادبودن تعداد پرسش‌ها از کارآیی لازم برخوردار نبود و در نهایت به ۳۰ پرسش کاهش یافت. این ابزار از پنج خرده مقیاس ماهیت کار (سؤالات ۱-۶)، سرپرست (سؤالات ۷-۱۲)، همکاران (سؤالات ۱۳-۱۸)، ارتقاء (سؤالات ۱۹-۲۴) و پرداخت (سؤالات ۲۵-۳۰) تشکیل شده است. در این پرسشنامه سؤالات ۳، ۴، ۹، ۱۸، ۲۱ و ۳۰ به صورت منفی نمره‌گذاری می‌شوند. هر سؤال بر حسب دامنه از ۱ تا ۵ امتیاز می‌گیرد. نمرات فرد در دامنه بین ۳۰ (حداقل نمره) تا ۱۹۵ (حداکثر نمره) قرار می‌گیرند و هرچه نمرات آزمودنی بالاتر باشد به این معنی است که فرد مورد نظر از شغل خود رضایت بیشتری دارد. پایایی این ابزار در مطالعات بین ۰/۶۹ تا ۰/۷۳ گزارش شده است (۲۳). همچنین در پژوهش حاضر آلفای کرونباخ این پرسشنامه ۰/۷۰ محاسبه گردید.

برای اجرای مطالعه حاضر پس از انتخاب جامعه آماری مورد نظر از بین پرستارانی که رضایت خود را مبنی بر شرکت در پژوهش اعلام کردند، نمونه مورد نظر انتخاب گردید. در مرحله بعد راجع به هدف پژوهش و نحوه اجرای پرسشنامه به آنان اطلاعات لازم ارائه شد و از افراد مورد پژوهش خواسته شد تا به سؤالات پاسخ دهند و تا حد امکان هیچ گزینه‌ای را بدون پاسخ رها نکنند. در نهایت با تجزیه و تحلیل اطلاعات کسب شده در نرم افزار SPSS و استفاده از آزمون‌های آمار توصیفی و تحلیلی شامل ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون گام به گام، نقش بهزیستی معنوی و راهبردهای مقابله با استرس در پیش

ضریب مثبت و معنی دار بود ( $P < 0/01$ ). علاوه بر این متغیر بهزیستی معنوی و زیر مقیاس بهزیستی وجودی نیز با رضایت شغلی رابطه معنی دار و مثبتی داشت ( $P < 0/01$ ). بین رضایت شغلی و شیوه‌های مقابله نیز رابطه مثبت و معنی داری به دست آمد ( $P < 0/01$ ).

ماتریس ضرایب همبستگی پیرسون برای بررسی روابط بین متغیرهای پیش‌بین با متغیر ملاک رضایت شغلی نشان داد که رابطه بین بهزیستی معنوی و زیر مقیاس‌های آن با رضایت شغلی معنی دار می‌باشد ( $P < 0/01$ ). همچنین رابطه بین بهزیستی مذهبی با رضایت شغلی بیشترین ضریب همبستگی را داشت و این

### جدول شماره ۲: بررسی روابط بین متغیرهای پیش‌بین با متغیر ملاک رضایت شغلی با استفاده از ماتریس ضرایب همبستگی گشتاوری پیرسون

متغیرها	بهزیستی معنوی	بهزیستی مذهبی	بهزیستی وجودی	شیوه‌های مقابله	رضایت شغلی
بهزیستی معنوی	۱				
بهزیستی مذهبی	۰/۷۶۷**	۱			
بهزیستی وجودی	۰/۱۰۷**	۰/۹۱۶**	۱		
شیوه‌های مقابله	۰/۹۱۱*	۰/۲۱۴**	۰/۱۷۵**	۱	
رضایت شغلی	۰/۳۰۷**	۰/۵۵۵**	۰/۴۳۷**	۰/۲۷۵*	۱

\* $P < 0/05$  و \*\* $P < 0/01$ .

بهزیستی معنوی، بهزیستی مذهبی، بهزیستی وجودی و شیوه‌های مقابله نشان داد که تمامی این متغیرها قادر به پیش‌بینی رضایت شغلی هستند. بهزیستی مذهبی ضریب اثر یا ضریب پیش‌بینی‌کنندگی ( $= 0/421$ ) بیشتری نسبت به سایر متغیرها داشت (جدول شماره ۳).

برای تعیین مقدار واریانس تبیین شده رضایت شغلی توسط متغیرهای بهزیستی معنوی، بهزیستی مذهبی، بهزیستی وجودی و شیوه‌های مقابله، از ضریب رگرسیون خطی به شیوه گام به گام استفاده شد. نتایج تحلیل رگرسیون چند متغیره به روش گام به گام برای پیش‌بینی رضایت شغلی پرستاران از طریق متغیرهای

### جدول شماره ۳: ضریب رگرسیون به شیوه گام به گام برای پیش‌بینی متغیر ملاک از طریق متغیرهای پیش‌بین

متغیرها	B	SEB	t	P
بهزیستی معنوی	۰/۲۹۷	۰/۱۰۰	۲/۹۵	۰/۰۰۲
بهزیستی مذهبی	۰/۴۱۱	۰/۰۴۳	۱۰/۲۷	۰/۰۰۱
بهزیستی وجودی	۰/۳۷۳	۰/۰۵۵	۶/۷۲	۰/۰۰۱
شیوه‌های مقابله	۰/۲۳۱	۰/۰۷۲	۳/۲۰	۰/۰۰۱

**بحث:**

پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش بهزیستی معنوی و راهبردهای مقابله با استرس در پیش‌بینی رضایت شغلی پرستاران انجام شد. نتایج پژوهش نشان داد که بین شیوه‌های مقابله و رضایت شغلی رابطه وجود دارد. این یافته با نتایج پژوهش Chung و همکاران مبنی بر وجود رابطه بین راهبردهای مقابله با استرس و رضایت شغلی در پرستاران (۱۶) و یافته Chen و همکاران که مؤید رابطه مثبت بین شیوه‌های مقابله و رضایت شغلی می‌باشد (۱۷)، همسو است. در پژوهش اصغری هرندی و برجعلی نیز مشخص شد که شیوه‌های مقابله‌ای با رضایت شغلی افراد رابطه دارد (۲۴). در تبیین این یافته می‌توان گفت که بر اساس مطالعات انجام شده، راهبردهای مقابله‌ای رابطه معنی‌داری با میزان استرس در افراد مورد بررسی دارد (۲۵). به عبارتی هر چه منابع افراد برای مقابله بیشتر باشد، کمتر این احتمال وجود دارد تا گرفتار موقعیت‌هایی شوند که در آن‌ها آسیب‌پذیر هستند و رهایی از عوامل استرس‌زا به نوبه خود منجر به رضایتمندی از زندگی و به ویژه رضایت شغلی به عنوان یکی از مولفه‌های تعیین کننده در زندگی افراد می‌شود. همانطور که نتایج پژوهش بهروزیان و همکاران (۲۶) نیز نشان داد افرادی که از شیوه‌های مقابله‌ای متمرکز بر حل مسأله استفاده می‌کنند، رضایت شغلی و سلامت عمومی بالایی دارند. پژوهش حاضر نیز نشان داد که مهارت‌های حل مسأله به صورت مستقیم با رضایت از شغل رابطه دارد. افرادی که از چنین راهبردی استفاده می‌کنند در برخورد با مشکلات به شیوه منطقی و به صورت گام به گام حرکت می‌کنند و از کلیه امکانات محیطی و روان‌شناختی برای مقابله با مشکلات پیش‌رو استفاده و به خوبی استرس‌های شغلی و تنش‌هایی را که با آن مواجه هستند، مدیریت می‌نمایند و در نتیجه سطح سلامت عمومی خود را ارتقاء می‌دهند.

پرستارانی که از رضایت شغلی بالاتری برخوردار هستند، به احتمال زیاد از راهبردهای مقابله‌ای فعال نظیر حل مسأله و یافتن راه‌های مختلف حل مشکلات، بیشتر استفاده

می‌کنند و این راهبردها به نوبه خود در پیشگیری و یا کاهش عوارض ناشی از تنش‌های شغلی مفید می‌باشد. با توجه به این موضوع که استفاده از راهبردهای مقابله‌ای منطقی، سازگارانه‌تر از به کارگیری راهبردهای مقابله‌ای هیجان محور است، استفاده از شیوه‌های مقابله‌ای حل مسئله محور توسط شاغلین حوزه پرستاری توصیه می‌شود و جهت بهبود سطح رضایت از شغل که تأثیر مستقیمی روی کار و میزان بهره‌وری افراد و سازمان‌ها دارد، استفاده از خدمات آموزشی و روان‌شناختی در کنار سایر خدمات حمایتی نظیر افزایش درآمد کمک کننده خواهد بود.

همچنین نتایج پژوهش نشان داد که بین بهزیستی معنوی با رضایت شغلی در پرستاران رابطه وجود دارد و با توجه به نتایج تحلیل رگرسیون می‌توان گفت که بهزیستی معنوی قادر است به طور معنی‌داری رضایت شغلی پرستاران را پیش‌بینی کند. نتایج این پژوهش با یافته‌های Tracey و همکاران (۹) مبنی بر داشتن رابطه مثبت بین بهزیستی معنوی با رضایت شغلی در کارکنان بزرگسال و نتایج پژوهش Adams و همکاران (۱۰) که نشان داد بهزیستی معنوی با مهارت‌های مقابله‌ای سطح بالا و قوی رابطه دارد، همسو می‌باشد. در دهه‌های اخیر بر نقش معنویت و متغیرهای مرتبط با آن نظیر بهزیستی معنوی در حوزه روانشناسی مثبت تأکید شده است. افراد برخوردار از بهزیستی معنوی با این نگرش که خداوند آنان را یاری خواهد کرد، عوامل استرس‌زا را به عنوان عامل تهدید کننده در نظر نمی‌گیرند، بلکه به طور مثبت از این موقعیت استفاده کرده و اعتماد به نفس و توانایی خود را در مقابله با مشکلات افزایش می‌دهند و با کاهش مشکلات روانی به سازه‌های مثبت روان‌شناختی از قبیل رضایت از زندگی و به دنبال آن رضایت شغلی دست می‌یابند. نتایج پژوهش غلامعلی لواسانی و همکاران نیز نشان داد که معنویت پرستاران رابطه مثبت و معنی‌داری با تعهد سازمانی و رضایت شغلی دارد (۲۷). به نظر می‌رسد معنویت در افراد حس معنا و هدف ایجاد می‌کند و این حس معنا و هدف

برخوردارند، میزان رضایت شغلی بالا است و افزایش میزان رضایت شغلی منجر به افزایش رضایت از زندگی در این قشر از افراد جامعه خواهد شد؛ بنابراین، لازم است که روان‌شناسان و مشاوران جهت بالا بردن میزان رضایت شغلی و نیز برای کمک به ارتقاء سلامت روان پرستاران که در معرض استرس بالایی قرار دارند، نقش بهزیستی معنوی و راهبردهای مقابله‌ای را مورد توجه قرار دهند.

### کاربرد یافته‌های پژوهش در بالین:

با توجه به وجود رابطه بین بهزیستی معنوی و راهبردهای مقابله با استرس با رضایت شغلی، مدیران و افراد دخیل در حوزه سلامت روان می‌توانند از یافته‌های پژوهش حاضر در جهت بالا بردن میزان رضایت شغلی پرستاران استفاده کنند. همچنین در بعد آموزشی و بالینی نیز با استفاده از کارگاه‌ها و برنامه‌های آموزشی در زمینه معنویت و آموزش روش‌های مقابله با استرس به پرستاران جهت مقابله مؤثر با مشکلات پیش‌رو و حفظ سطح بهینه رضایت شغلی کمک کنند.

### تشکر و قدردانی:

بدینوسیله از مدیریت و کلیه پرستاران بیمارستان امام خمینی و ارس شهرستان پارس آباد که ما را در انجام این پژوهش یاری نمودند، تشکر می‌نمایم.

موجب رضامندی در افراد می‌شود. در همین راستا بیان شده است که بهزیستی معنوی موجب می‌شود فرد دارای هویت یکپارچه، رضایت، شادی، عشق، احترام، نگرش‌های مثبت، آرامش درونی و هدف و جهت در زندگی باشد و این نوع نگرش‌های مثبت در رضایت از زندگی و شغل تأثیر بسزایی دارد (۲۸). افراد برخوردار از حس معنوی تمایل دارند خود را دوست داشته‌ی، توانا و شایسته ببینند و می‌توانند خدایی را پیدا کنند که آنان را در زندگی‌شان راهنمایی کند، به آن‌ها شادی ببخشد و از آن‌ها در زمان گرفتاری حمایت کند (۲۹). این مسئله در مورد افرادی که بیشتر در معرض استرس هستند، اهمیت بیشتری پیدا می‌کند. افراد از طریق روی آوردن به معنویت و انجام اعمال مذهبی، حس آرامش درونی در خود به وجود می‌آورند و این حس آرامش و سلامت معنوی روی رضایت از زندگی و به طور خاص رضایت از شغل تأثیر مثبتی می‌گذارد؛ بنابراین، بهزیستی معنوی از عوامل تأثیرگذار در رضایت از شغل به شمار می‌آید.

### نتیجه‌گیری:

نتایج پژوهش حاضر نشان داد که بهزیستی معنوی و راهبردهای مقابله با استرس با رضایت شغلی رابطه دارند. همچنین هر دو متغیر با توان بالایی قادر به پیش‌بینی رضایت شغلی در پرستاران هستند. به عبارتی در پرستارانی که از بهزیستی معنوی و راهبردهای مقابله با استرس بالایی

### منابع:

1. Armstrong M. A handbook of human resource management practice, 10th ed. London: Kogan Page Pub; 2006.
2. Cropanzano R, Wright TA. When a "happy" worker is really a "productive" worker: A review and further refinement of the happy-productive worker thesis. *Consulting Psychology Journal: Practice and Research*. 2001; 53(3): 182.
3. Berland A, Natvig GK, Gundersen D. Patient safety and job-related stress: a focus group study. *Intensive & Critical Care Nursing*. 2008; 24(2): 90-7.
4. National Institute for Occupational Safety and Health. State of the sector: Healthcare and social assistance (DHHS [NIOSH]. Publication no: 2009-139). Available from: [www.cdc.gov/niosh/docs/2009-139](http://www.cdc.gov/niosh/docs/2009-139).
5. Moberg DO, Brusek PM. Spiritual well-being: A neglected subject in quality of life research. *Social Indicators Research*. 1978; 5(1-4): 303-23.
6. Ellison CW. Spiritual well-being: Conceptualization measurement. *Journal of Psychology and Theology*. 1983; 11(4): 330-40.

7. Yoon DP. Factors affecting subjective well-being for rural elderly individuals: the importance of spirituality, religiousness, and social support. *Journal of Religion & Spirituality in Social Work*. 2006; 25(2): 59-75.
8. Snyder CR, Sigmon DR, Feldman DB. Hope for the sacred and vice versa: Positive goal-directed thinking and religion. *Psychological Inquiry*. 2002; 234-8.
9. Robert TE, Young JS, Kelly VA. Relationships between adult workers' spiritual well-being and job satisfaction: a preliminary study. *Counseling and Values*. 2006; 50(3): 165-75.
10. Adams TB, Bezner JR, Drabbs ME, Zambarano RJ, Steinhardt MA. Conceptualization and measurement of the spiritual and psychological dimensions of wellness in a college population. *Journal of American College Health*. 2000; 48(4): 165-73.
11. Kamy HA. Hardiness and spiritual well-being among social work students: Implications for social work education. *Journal of Social Work Education*. 2000; 36(2): 231-41.
12. Tsuang MT, Williams WM, Simpson JC, Lyons MJ. Pilot study of spirituality and mental health in twins. *The American Journal of Psychiatry*. 2002; 159(3): 486-8.
13. Frydenberg E. Adolescent coping: advances in theory, research and practice. New york: routledge; 2008.
14. Shimizu T, Nagata S. Relationship between coping skills and job satisfaction among Japanese full-time occupational physicians. *Environmental Health and Preventive Medicine*. 2003; 8(4): 118-23.
15. Greenglass E. Proactive coping, work stress and burnout. *Stress News*. 2001; 13: 1-6.
16. Chung CH, Chen HC, Huang SM. A survey of nurses job satisfaction in operating room. *Chang Gung Nursing*. 2004; 15(1): 15-21.
17. Chen CK, Lin C, Wang SH, Hou TH. A study of job stress, stress coping strategies, and job satisfaction for nurses working in middle-level hospital operating rooms. *The Journal Of Nursing Research*. 2009; 17(3): 199-211.
18. Paloutzian RF, Ellison CW. Loneliness: A sourcebook of current theory, research and therapy. New York: Wiley; 1982.
19. Dehshiri GR, Sohrabi F, Jafari I, Najafi . Evaluation of the psychometric spiritual well-being scale between students. *Journal of Psychological Studies*. 2008; 4(3): 129-144.
20. Billings AG, Moos RH. Coping, stress, and social resources among adults with unipolar depression. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1984; 46(4): 877-91.
21. Hakami M, Ziyabair FZ, Asgari, M. Life stressors and coping strategies a resurgence of post-traumatic stress disorder in combat veterans - Kermanshah. *Journal of Health Psychology*. 2011; 1(1): 161-177.
22. Dehghani N. Investigated the relationship between stress and social support and mental health [MS Thesis]. Islamic Azad University, Rodehen Branch; 1993.
23. Saatchi M, Ghasemi N, Namazi S. Relationship between managers' job motivation, job satisfaction and organizational commitment (editors) Marvdasht city high school. *Journal of New Approach in Educational Administration*. 2008; 2(1): 153-74.
24. Asghariye Herandi M, Borjali A. The relation coping skills with job satisfaction Oppressed Foundation. *Journal of Psychopharmacology*. 2005; 9(2): 186-98.
25. An H, Chung S, Park J, Kim SY, Kim KM, Kim KS. Novelty-seeking and avoidant coping strategies are associated with academic stress in Korean medical students. *Psychiatry Research*. 2012; 200(2-3): 464-8.
26. Behrouzian F, Khajeddin N, Hodaei F, Zamani N. The relationship of job satisfaction and coping mechanism with general health, among private industrial's staff. *Jundishapur Scientific Medical Journal*. 2009; 8(3): 345-53.
27. Gholamali Lavasani M, Keyvanzadeh M, Arjmand N. Occupational stress, organizational commitment and job satisfaction among nurses in Tehran. *Contemporary Psychology*. 2008; 3(2): 61-73.
28. Gomez R, Fisher JW, Domains of spiritual well-being and development and validation of the Spiritual Well-Being Questionnaire. *Personality and Individual Differences*. 2003; 35(8): 1975-1991.
29. Emmons RA. Is spirituality intelligence? Motivation, cognition, and the psychology of ultimate concern. *International Association for the Psychology of Religion*. 2000; 10(1): 3-26.



## The role of spiritual well-being and coping skills in prediction of job satisfaction in nurses

Esa Jafari\*, Hamid Kamarzarin, Ezattolah Kordmirza, Vali Seyfizadeh

Payame Noor University, Tehran, Iran.

Received: 7/July/2014 Accepted: 4/Jan/2015

**Background and aims:** To identify factors associated with nurses' job satisfaction due to the stress of their job is important. This study aimed to examine the role of spiritual well-being and coping strategies in predicting job satisfaction of nurses.

**Methods:** In this analytic descriptive study, population of all nurses was 42 males and 53 females in Imam Khomeini and Aras Hospital in Parsabad city, 2013. 93 nurses were selected by convenience sampling. Data were collected using the questionnaires spiritual well-being, coping strategies and job satisfaction and the role of spiritual well-being and coping strategies in predicting job satisfaction of nurses and relationship between variables were determined.

**Results:** The results showed that spiritual well-being and coping strategies are related to job satisfaction ( $P < 0.01$ ). Moreover, the spiritual well-being ( $r = 0.30$ ) and variable coping strategies with stress ( $r = 0.23$ ) is able to predict job satisfaction of nurses.

**Conclusion:** Nurses' job satisfaction is predictable by the spiritual well-being and coping strategies with stress. Therefore, it is suggested that psychologists and counselors consider the role of spiritual well-being and coping strategies to promote the level of nurses' job satisfaction.

**Keywords:** Spiritual well-being, Coping with stress, Job satisfaction, Nurses.

**Cite this article as:** Esa Jafari, Hamid Kamarzarin, Ezattolah Kordmirza, Vali Seyfizadeh. The role of spiritual well-being and coping skills in prediction of job satisfaction in nurses. *Journal of Clinical Nursing and Midwifery*. 2015; 4(1): 50-58.

---

**\*Corresponding author:**

Astara Payame Noor University, Astara, I.R. Iran. Tel: 00981344803661,  
E-mail: esa\_jafari@yahoo.com